

■ ■ ■

Május ■

■ ■ ■

■

MÁJUS 1. – A MUNKA NEMZETKÖZI ÜNNEPE

A munkavállalók szolidaritási napja. A nemzetközi munkásmozgalom – II. Internacionálé megalakulásának – ünnepe 1889 óta. Május 1. és 2. Szerbia állami ünnepe, ha 2. vasárnapra esik, akkor a következő nap is ünnep.

Május 1-je a II. Internacionálé párizsi döntése alapján 1890 óta a munkások nemzetközi ünnepe annak emlékére, hogy az Amerikai Egyesült Államokban 1886-ban ezen a napon sztrájkok és demonstrációk voltak a 8 órás munkaidőért.

A munka ünnepe a hivatalos állami szabadnap, mely a munkások által elért gazdasági és szociális vívmányokat hivatott megünnepelni.

Május 1-je hasonló tartalommal katolikus ünnep is Munkás Szent József, a munkások védőszentje tiszteletére. (Az ugyanerre a napra eső kereszténység előtti európai pogány ünnepek, mint pl. a Beltane vagy a hagyományok, mint a májusfa állítása, más eredetűek és tartalmúak.)

Eredete

Előzményei egészen a brit ipari forradalomig nyúlnak vissza, amikor egy gyártulajdonos, Robert Owen 1817-ben megfogalmazta és közzétette a munkások követelését, benne többek között az addig 10-16 órás munkaidő nyolc órára csökkentését, a roppant hangzatos – hazánkban a Beatrice együttes által is feldolgozott – Nyolc óra munka, nyolc óra pihenés, nyolc óra egyéb tevékenység (Eight hours labour, Eight hours recreation, Eight hours rest) szlogennel.

A követelés érvényre juttatása végett több kisebb tüntetést, illetve sztrájkot is tartottak, azonban a mozgalom gyorsan kifulladásra került, mert törvényi szabályozás híján ezeket az alkalmazottakat hamar elbocsátották, és más gyárak sem voltak hajlandók felvenni őket. Habár 1847-ben a nők és gyerekek munkaidejét 10 órában maximalizálták Nagy-Britanniában és gyarmatain, egészen 1856. április 21-ig a kérdésben nem történt előrelépés. Ezen a napon léptek sztrájkba az ausztráliai Melbourne városában a kőművesek és építőmunkások, hogy a Melbourne-i Egyetemtól az ausztrál Parlamentig menetelve követeljék a 8 órás munkaidő bevezetését a kontinensen. Akciójuk sikerrel zárult, még csak a fizetésük sem lett kevesebb a rövidebb munkaidő ellenére, így egyben a világon első alkalommal sikerült egy szervezett munkácsi csoportnak (későbbi nevén szakszervezetnek)

bármiféle sikert is elérni fizetésmegvonás és retorziók nélkül. Ez a siker is nagyban inspirálta a munka ünnepének ötletét, illetve a majálisok megszületését.

A dátum kiválasztása

1886. május 1-jén a chicagói munkásszakszervezetek a nyolcórás munkaidő bevezetéséért sztrájkot szerveztek, melyet május 4-én a haymarketi zavargás zárt le, mikor a tüntető munkások közé vegyült anarchisták egy bombát dobtak a rendőrök közé, akik viszonzásul azonnal tüzet nyitottak. Több tucat sebesült maradt a helyszínen, akik félve a letartóztatástól nem mentek kórházba. Összesen 11 ember (7 rendőr és 4 tüntető) vesztette életét. A későbbi perek során nyolc szocialista-anarchistát állítottak bíróság elé Mathias J. Degan rendőr meggyilkolásának vádjával. Louis Lingg, August Spies, Albert Parsons, Adolph Fischer, és George Engel halálos ítéletet kapott, míg másik három társuk Michael Schwab és Samuel Fielden életfogytiglani, illetve Oscar Neeble 15 éves börtönbüntetést kaptak, de kormányzói kegyelem útján mindhárman kiszabadultak 1893-ban.

1889. július 14-én Párizsban megalakult a II. Internacionálé (1889–1916 között működött, a munkásság szervezeteinek nemzetközi egyesülése volt), melyen úgy határoztak, hogy a három évvel korábbi chicagói tüntetés kezdetének negyedik évfordulóján, 1890. május 1-jén a szakszervezetek és egyéb munkásszerveződések együtt vonuljanak fel országszerte a nyolcórás munkaidő bevezetéséért, ahol az még nem történt meg, illetve a nemzetközi szolidaritás kifejezéséért. A tüntetések az Egyesült Államokban olyan jól sikerültek, hogy a II. kongresszuson, 1891-ben május elsejét hivatalosan is a „munkásosztály nemzetközi összefogásának harcos ünnepévé” nyilvánították. (Szintén ez az Internacionálé deklarálta 1910-ben a VIII. kongresszusán a nők választójogának elérése céljából, szolidaritásból március 8-át nemzetközi nőnappá.)

1904-ben az amszterdami kongresszuson ismét egy felhívást adtak ki, miszerint: „Minden ország összes szociáldemokrata pártja és hasonló kötődésű bármilyen szervezete nagy erővel demonstráljon május elsején a nyolcórás munkaidő bevezetéséért, a proletariátus osztályszükségleteiért és az egyetemes békéért.” Mivelhogy erre a legkézenfekvőbbnek a sztrájk ígérkezett, elfogadtak és kihirdettek egy felszólítást is, melyben kijelentették, hogy „a Föld összes országában kötelező minden munkás-proletár szervezetnek május elsején

felfüggeszteni a munkát mindenhol, ahol az a munkások testi épségének veszélyeztetése nélkül csak lehetséges”.

Nemzeti ünneppé válása

A nemzetközi szocialista és munkásmozgalmak térnyerésével és növekedésével együtt bővültek a munkások jogai és lehetőségei is, a hagyományosan munkásünnepnek számító május 1. pedig a XX. század folyamán lassan nemzeti ünneppé nőtte ki magát, először a Szovjetunióban, majd a II. világháború után kialakult szocialista-kommunista keleti blokk országaiban, illetve a világ más pontjain később született azonos ideológiájú államokban, ahol (épp az ideológiából kifolyólag) az egyik legnagyobb nemzetközi szocialista ünneppé vált.

Munkás Szent József

Május 1-jén nemcsak a munkások, de a katolikusok is ünnepelnek Jézus nevelőatyjára, az ácsra emlékezve. Munkás Szent József ünnepét 1955. május 1-jén rendelte el XII. Piusz pápa. Korábban a szent tiszteletének hónapja általában március volt, Magyarországon is.

A munka becsületéért

Két ellentétes folyamat játszódik le a munka világában, és ez nyomtára bélyegét az idei május elsejei ünnepekre. Az egyik folyamat a munka leértékelődését jelzi. A globalizálódásnak nevezett folyamat ugyanis odáig jutott, hogy ma az európai és az amerikai munkásnak a kínaival (aki ma annyit keres, mint az angol munkás 100 évvel ezelőtt) és az indiaival kell felvennie a versenyt. Sőt oda jut, hogy lassan a robotok veszik át azt a munkát, amelyet ma ember végez. (Csak a General Motors gyáraiban 50 000 robot működik, és a számítások szerint 2050-ben az USA-ban robotok végzik annak a munkának a felét, amelyet ma ember végez.) A munka öröme és biztonsága helyébe az állástalanság veszélye lépett. (A Nemzetközi Munkaügyirodától közölte, hogy 2008-ban a világban 5 millióval nő a munkanélküliek száma.) Az egész életre szóló, sőt apáról fiára szálló munkahelyek és foglalkozások már a múltéi. (Egy amerikai munkás élete folyamán átlagosan tizenegyszer cserél állást.) A dolgozó mind nagyobb tehernek érzi a munkát. (Az amerikai munkások 62 százaléka nehéznek, sőt 53 száza-

léka „nagyon fárasztónak” tartja munkáját.) Mind nagyobb veszéllyé lesz a munkahelyi stressz, sőt mind gyakoribbá válik a munkahelyi problémák miatt elkövetett öngyilkosság. (A francia foglalkoztatásügyi miniszter „valóságos öngyilkossági hullámról” beszélt azzal a jelentéssel kapcsolatban, amely náluk készült A munka pszihoszociális következményeiről.) És mindezzel vele jár, hogy a munkások lassan maguk adják fel eddigi vívmányaikat – a munkaidő megrövidítését, a hosszabb évi szabadságot, a szakszervezeti jogokat –, csak hogy megőrizzék állásukat. Mert szépen hangzott a „munkásököl – vasököl” korszakának jelszava: fizessen a tőke! A tőke azonban nem fizet, hanem ha megszorítják, fogja magát és elköltözik.

A másik folyamat viszont az jelzi, hogy a munka mind fontosabb helyet kap az ember életében. Hol van már az az idő, amikor az ember azt hitte, hogy élete akkor kezdődik, amikor a dolga véget ér, így azért küzdött, hogy munkájának elvégzése után minél több ideje maradjon. Harcolt azért, hogy minél rövidebb legyen a munkaidő, minél hosszabb a nyári szabadság. Most már ott tartanak, hogy a multinacionális vállalatok horribilis összegeket fizetnek embereknek, akik a vállalatnak élnek. (Egyetlen francia autógyár hat élvezetője 2006-ban 107,3 millió eurót keresett.) De a kisebb fizetésűektől éppúgy elvárják, hogy ne törődjenek a munkaidővel, haza is vigyék a munkát, elaprózva éljenek a csökkentett évi szabadság jogával. (A japánokról mondják, hogy napi 12 órát dolgoznak, de az Európai Unió is lemondott arról, hogy szabályozásával rendet teremtsen: 1993-ban kimondta, hogy a heti munkaidő nem lehet több 48 óránál, és egy teljes 24 órás pihenőnap jár vele; de ezt a rendelkezést már 2004-ben revízió alá vette megelégedve annyival, hogy kimondta: a heti túlóra nem lehet 65 óránál több, „hacsak a kollektív szerződés másképp nem rendelkezik”. Az amerikaiak már ott tartanak, hogy átlagosan 6 óra 40 percet alszanak, és a sok munka meg a kialvatlanság miatt közülük minden ötödik elveszítette érdeklődését még a szex iránt is.)

Az ember önmagát hajszolja – ez tette olyan hatékonyá az áru-termelés rendszerét. Minden más rendszer a vallás parancsával és az állami erőszakkal kiegészített kényszernek valamilyen formájával bírta rá az embert, hogy elvégezze a terhernek tartott munkáját. (Azzal, hogy a szocializmus a munkaversenyekkel, sztahanovista mozgalmakkal még a „lelkessedést” is beépítette a kényszernek ebbe a rendszerébe.) A kapitalizmus az egyetlen rendszer, amely módot talált arra, hogy az embert rábírja: maga hajszolja önmagát! A globalizálódással járó világ e tekintetben hozott kettős változást.

Egyrészt kíméletlenebbé tette a hajszja hajtóerejét, a versenyt, amely a társadalmi különbségek fokozódásával azzal jár, hogy jaj annak, aki ebben a versenyben lemarad. Másrészt ebben a versenyben a munkát csapásnak, Ádámot az isteni parancs megszegése miatt sújtó büntetésnek érző zsidó-keresztény civilizáció embere szemben találja magát a kínaival, akinek vallása a kötelezettségek teljesítését állítja az ember életének a középpontjába, meg az indiaival, akinek vallása azt tanítja: azért él, hogy szavatolja magának a felsőbbrendű életben való újjászületést, megakadályozza, hogy következő életében még alacsonyabb rendű életet éljen.

Ez a helyzet szüli azt a törekvést, hogy létrehozzák annak az ideológiai megindoklását is, hogy a fehér ember is természetesnek vegye, elfogadja a globalizált világ parancsát: a munkának kell kitöltenie életét, nyugodjon bele, hogy nem a szabadidő, hanem a munka életének nemcsak fontosabb, de igazibb része is. Jellemző, hogy a franciák által *valeur travail*-nak (a munka értékének), az angolok által *work ethic*-nek (munkaerkölcsnek) nevezett jelszót mind többször emlegetik, ezeknek a fogalmaknak mind nagyobb fontosságot tulajdonítanak. De jellemző az is, hogy a munkának az átértékelése olyan fontos helyett kapott a francia elnökválasztási kampányban. A különbség az volt, hogy a baloldal jelöltje, Ségolène Royal csak a munka megbecsülését nyomatékosította kiemelve, hogy „egy gazdaság egészsége attól függ, mennyire becsüli meg a munkát”. Nicolas Sarkozy, a jobboldal jelöltje viszont azt hangsúlyozta, hogy szakítani akar azzal a hozzáállással, amely a szabadidőt a munka fölé helyezi, a munkátlanságban látja az eszményképet, „a politikával, amely 30 éve leértékeli a munkát, erősíti azt, ami a franciákat akadályozza a munkában, demoralizálja és elszegényíti azokat, akik dolgoznak”. És az idén május elsejét már annak az eltökéltségnek a jegyében ünnepelték, hogy ha már mind fontosabbá teszik a munkát, akkor becsüljék is meg.

Bálint István, 2008

MÁJUS 3. – A SAJTÓSZABADSÁG NAPJA

Az Egyesült Nemzetek Szervezetének Közgyűlése 1993. december 20-án (a 48/432. számú határozattal) nyilvánította május 3-át a nemzetközi sajtószabadság napjává (annak emlékére, hogy 1991. május 3-án tették közzé a Windhoek-nyilatkozatot, amelyben az afrikai népeknek a független és pluarista sajtóhoz való jogát fogalmazták meg). Ezen

a napon világszerte megemlékeznek azokról az újságírókról, akiket munkavégzés közben gyilkoltak meg.

A sajtószabadság, az újságírók biztonsága és az újságírók elleni támadások büntetlenül maradása volt a fő témája a sajtószabadság világnapja alkalmából 2007. május 3-án megtartott központi ünnepségnek, melyre az ENSZ Nevelésügyi, Tudományos és Művelődési Szervezete (UNESCO) szervezésében került sor Kolumbiában. Szerbiában az Öt perc harsány csend elnevezésű akcióval kívánták felhívni a figyelmet az újságírók problémáira az újságírók szakmai és szakszervezetei.

– Az újságírás ma veszélyesebb, mint valaha. Több mint 500 újságírót öltek meg az utóbbi 10 évben, az esetek többségében azért, mert munkájukat végezték. Ezek a gyilkosságok nemcsak az egyének, hanem az egész társadalom ellen elkövetett támadások. Mégis, csak néhány gyilkos felett büneiért az igazságszolgáltatás színe előtt – jelentette ki Timothy Balding, az Újságok Világszövetségének elnöke.

E szervezet adatai szerint 2006-ban 110 újságírót és médiamunkást öltek meg világszerte, a legtöbbet Irakban (45) és a Fülöp-szigeteken (8), az idén (2007-ben – a szerk. megj.) pedig már 34-en estek áldozatul (16-an Irakban, ketten-ketten Afganisztánban, Oroszországban, Indonéziában és Mexikóban, valamint egy-egy újságíró lett gyilkosság áldozata Brazíliában, Kínában, Ghánában, Haitin, Peruban, a Fülöp-szigeteken, Szomáliában, Törökországban és Zimbabwéban). Az előző évekhez képest 2006-ban mintegy megduplázódott az újságíró-gyilkosságok száma, hiszen 2005-ben 58 újságírót öltek meg világszerte, 2004-ben 72-t, 2003-ban 53-at, 2002-ben 46-ot, 2001-ben pedig 60-at.

A sajtószabadság világnapjának megünneplésére 2007-ben a kolumbiai Medellinben, Guillermo Cano újságíró szülővárosában került sor, kinek tiszteletére az UNESCO már egy évtizede minden év május 3-án odaítéli a szabad sajtó díját. Canót, az *El Espectador* című napilap igazgatóját 1986-ban ölték meg feltételezhetően a kolumbiai kábítószerek-kereskedők megrendelésére, kiknek tevékenységéről az újságíró többször is cikkezett. A gyilkosokat azóta sem sikerült felfedni.

Koicsiró Macuura, az UNESCO főigazgatója a nemzetközi szakzsúri javaslatára az idén Anna Politkovskaját részesítette posztumusz Guillermo Cano-díjban. A csecsenföldi háborúról tudósító orosz újságírónőt tavaly (2006-ban – a szerk.megj.) gyilkolták meg lakásának közelében.

A Függetlenség Ágazati Sajtószakszervezet és a Szerbiai Újságírók Független Egyesülete felhívásában arra kérte az újságírókat, hogy ma (2007. május 3-án – a szerk. megj.) öt perccel dél előtt szakítsák meg

munkájukat, a médiaházakat pedig arra, hogy öt perc erejéig szüntessék be rendes műsoruk sugárzását. „Kérjük azokat a kollégákat, akik május 3-án munkafeladatot végeznek az állomáshelyükön kívül – különösen pedig ha a kormányiszervek, a helyi önkormányzati testületek vagy a pártok ülésén vesznek részt –, hogy csatlakozzanak az akciónkhoz, és 11.55-től 12.00-ig csendben álljanak, vagy hagyják el a helyiséget öt percre” – áll a két szervezet közleményében.

Ugyancsak a munkájuk ötperces beszüntetésére szólította fel a sajtóban dolgozókat a Szerbiai Újságírók Szakszervezete és a Szerbiai Újságírók Egyesülete. Az *Öt perc harsány csend* elnevezésű akciónkat a belgrádi Pionírok parkjában *Az olvasó* című szobornál ejtik meg, ahol felolvassák kiáltványukat, melyben a média dolgozóinak mind nehezebb helyzetére figyelmeztetnek. Ugyanitt átadják az újságírói díjakat is, melyeket a sajtószabadsághoz való hozzájárulásért ítélnék oda.

Szerbiában az újságírók ellen elkövetett támadások legújabb hullámában április folyamán halálosan megfenyegették Dinko Gruhonjićot, a Vajdasági Újságírók Független Társaságának elnökét, ezt követően gyilkosságot kíséreltek meg Dejan Anastasijević, a *Vreme* újságírója ellen, legutóbb pedig Miloš Vasićot, ugyancsak a *Vreme* munkatársát érte sérelem, akit a nemzeti frekvenciával rendelkező rádióadó műsorában fenyegettek meg likvidációval. Időközben két újságírót is megtámadtak Novi Pazarban, akik a vahabita vezér, Ismail Prentić temetéséről tudósítottak.

Bár az újságírók elleni támadásokat minden releváns állami és nemkormányzati szerv, illetve szervezet elítélte, a rendőrség egyetlen elkövetőt sem talált még meg. Ugyancsak homály fedí Dada Vujašinovićnak, a *Duga* újságíróőnének 1994. április 8-án gyanús körülmények között bekövetkezett halálát, Slavko Ćuruvijának, a *Dnevni Telegraph* és az *Evropljanin* tulajdonosának 1999. április 11-i meggyilkolását és Milan Pantićnak, a *Večernje Novosti* jagodinai tudósítójának 2001. június 11-én történt megölését.

A Freedom House, a szabadság fokát vizsgáló nemzetközi szervezet a sajtószabadságról szóló éves jelentésében Szerbiát azok közé az országok közé sorolja, melyekben részlegesen szabad a sajtó. A tanulmány a szerbiai helyzetképet taglaló részben megállapítja, hogy az új alkotmány szavatolja ugyan a médiumok szabadságát, ám a kormány, a médiumok tulajdonosai, a helyi tisztségviselők és az üzleti világ képviselői továbbra is megengedhetetlen nyomást gyakorolnak az újságírókra. A tanulmányban felróják a szerbiai parlamentnek, hogy a nemzetközi szinterről és a civil szervezetek részéről érkező kriti-

kák ellenére olyan módosító indítványokat fogadott el, amelyekkel a Szerbiai Műsorszórási Ügynökséget gazdaságilag és politikailag a hatalomhoz kötötte. Magukat a médiumokat említve a tanulmány megjegyzi, hogy azok aktívak a különböző politikai nézetek terjesztésében, de ugyanakkor az újságírók időnként öncenzúrát végeznek, és sokan kerülnek közülük a kényes politikai témákat.

MÁJUS ELSŐ VASÁRNAPJA – ANYÁK NAPJA

Az anyák tiszteletére először a görögök rendeztek tavaszi ünnepet az ókorban. Az újabb kori történelemben elsőként 1910-ben, Nyugat-Virginia államban ünnepelték az anyák napját. Egy évvel később már szinte minden állam jegyezte ezt a napot. 1914-ben Woodrow Wilson elnök hivatalosan is bejelentette, hogy az anyák napját nemzeti ünnepként, minden évben május második vasárnapján fogják tartani. Magyarországon az első megemlékezést 1925-ben szervezték, és az első vasárnapon ünneplik. Az ünnephez kapcsolódik, hogy Magyarországon 1990 óta az anyák napját követő hétfőn az anya nélkül nevelkedő gyermekek napját is megrendezik.

Takács Irén: Az édesanya

*Ha beteg vagy, fáradt,
És ha gyötör a bánat,
Betakar, vigasztal,
Megveti az ágyad.
Szeresd ezért nagyon
Az édesanyádat!*

Kevés olyan szívmenengető ünnep van, mint amilyen az anyák napja. Ekkor köszöntjük édesanyánkat, megköszönve neki mindazt a szeretetet és gondoskodást, mellyel születésünk óta elhalmozott bennünket.

Az anyák tiszteletére rendezett ünnepségeket először az ősi Görögországban tartottak tavaszoként. Kegyelettel adóztak az istenek anyja, Rhea előtt. A XVII. századi Angliában az édesanyákat az anyavasárnapon köszöntötték, mely a nagyböjt negyedik hétféjére esett.

Az Egyesült Államokban Julia Ward Howe vetette fel az anyák napja gondolatát 1872-ben. Úgy vélte, hogy ezt az ünnepet a béke jegyében lehetne tölteni.

Az anyák napja hivatalos megtartásának kivívását a Philadelphiában élő Anna Jarvisnak tulajdonítják. Ezt az ügyet édesanyjára való megemlékezésnek szánta, aki 1905-ben hunyt el, és aki a XIX. század végén megpróbálta létrehozni az anyák barátságának napját. Ezzel a polgárháború okozta sebek gyógyulását igyekezett elősegíteni.

Két évvel anyja halála után Jarvis tartott egy, az elhunyt tiszteletére szóló ceremóniát. Ez annyira megindította, hogy hozzáfogott egy kampányhoz, melyben az anyák tiszteletére szánt hivatalos hétvégét kívánt kineveztetni.

De Jarvis sikere nemsokára visszajára fordult. 1923-ban keresetet nyújtott be, hogy állítsák le az anyák napi fesztivált. Felbőszítette ugyanis az elüzletiesedés. Az egyik, háborús anyákkal tartott összejövetelen az asszonyok fehér szegfűt árultak, hogy így gyűjtsenek pénzt. „Nem ezt akartam” – mondta Jarvis, aki egyébként a fehér szegfűt választotta az anyák szimbólumának. „A szép érzelmek napját akartam létrehozni, nem pedig a haszonszerzését” – jelentette ki.

Jarvis asszony 1948-ban teljesen visszás helyzetbe kerülve, 84 évesen halt meg. Gyermeke soha nem született, mert egész életét arra áldozta, hogy megakadályozza az általa alapított ünnep üzletté válását. Halála előtt úgy nyilatkozott, hogy sajnálja, hogy valaha is belefogott az anyák napja létrehozásába. Közben pedig májusonként szobáját megtöltötték a világ minden tájáról érkező üdvözlőlapok. Az emberek végül is őt tekintették az anyák napja anyjának.

Manapság, Jarvis igyekezetének hála, illetve későbbi ellenségeskedése ellenére, évente egyszer szerte a világon megemlékeznek az édesanyákról. Nem esik mindenhol ugyanarra az időpontra, bár Dániában, Finnországban, Olaszországban, Törökországban, Ausztráliában és Belgiumban ugyanabban időben tartják az anyák napja ünnepét, mint az Egyesült Államokban: május második vasárnapján.

MÁJUS 5. – EURÓPA NAPJA, AZ EURÓPA TANÁCS MEGALAPÍTÁSÁNAK NAPJA

Az 1945. május 5-én Londonban megalakult Európai Tanács (Council of Europe) Miniszteri Bizottsága 1964-ben határozta el a nap megünneplését. Célja, hogy az embereket szorosabban bevonják az európai egyesítési folyamatba.

A béke és az együttműködés szószólója

Az Európa Tanács (ET) 1945. május 5-i megalapítása az 1948. évi hágai Európa-kongresszus eszméinek a megvalósulását jelentette a tagországok közötti egység megteremtése, a közös örökséget képező eszmék és elvek védelme és fejlesztése, valamint a gazdasági és szociális haladás érdekében.

Az Európa Tanácsot 10 ország hozta létre (Belgium, Dánia, Egyesült Királyság, Franciaország, Hollandia, Írország, Luxemburg, Norvégia, Olaszország és Svédország). Az ET mára csaknem egész Európát átfogja (tagjainak száma 47-re növekedett). Az európai országok közül csak Fehéroroszország (Belorusz Köztársaság), Monaco és a Szentszék (Vatikán) nem tagja az Európa Tanácsnak. Szerbia (a volt Szerbia és Montenegró államszövetség utáni jogfolytonosságból eredően) 2003. április 3-tól tagja az ET-nek.

Az ET nemzetközi kormányközi politikai szervezet, mely megalakulásakor három alapvető célt tűzött ki maga elé: nagyobb egység előmozdítása az európai államok között a közös elvek, eszmények: a pluralista demokrácia, a jogállamiság és az emberi jogok védelme és erősítése érdekében; az európai társadalmak problémáinak megoldása; a valódi európai kulturális identitás kialakulásának megőrzése és fejlesztése.

1949. évi megalapítása óta az ET a béke és az együttműködés szószólója Európában. Tevékenységének gyökerei a közös kulturális örökségben, az emberi jogokban és a demokráciában keresendők. A Miniszteri Bizottság 1964-ben május 5-ét Európa-napnak nyilvánította, hogy az embereket szorosabban bevonja az európai egyesítési folyamatba.

Valamennyi tagállam elkötelezte magát, hogy kormánya tevékenységének középpontjába az egyéni szabadság, az emberi méltóság és a jólét előmozdítását helyezi. A szervezet 800 millió európai polgárnak az emberi jogok, a demokrácia és a törvényesség melletti közös elkötelezettségét testesíti meg. Ezek az elvek alkotják minden valódi demokrácia alapját és az európaiak életét számos tekintetben átszövik.

Közép- és Kelet-Európában a berlini fal 1989. évi leomlása óta végbemenő politikai változások következtében a szervezet taglétszáma rohamosan nőtt, az ET valódi páneurópai szervezetté vált. Taglétszámának növekedésével párhuzamosan kezdeti célkitűzése kibővült a közép- és kelet-európai térségből újonnan belépő államok politikai, törvényhozási és alkotmányos reformjának végrehajtásához és megszilárdításához biztosított segítségnyújtással.

Az ET döntéshozó testülete a Miniszteri Bizottság (Committee of Ministers), amely a tagállamok külügyminisztereiből (vagy azok állandó képviselőiből) áll. A szervezet tanácskozó testülete a Parlamenti Közgyűlés (Parliamentary Assembly – PA), amelynek tagjait a nemzeti parlamentek jelölik ki. Az Európai Helyi és Regionális Önkormányzatok Kongresszusa (Congress of Local and Regional Authorities of Europe – CLRAE) tanácsadó testület, amely a helyi és regionális önkormányzatokat képviseli. Titkársága nemzetközi tisztviselőkből áll, élén a főtitkárral. Az Emberi Jogok Európai Bírósága (European Court of Human Rights) az (ET tagállamai által 1950. november 4-én Rómában aláírt) Emberi Jogok Európai Egyezménye által létrehozott bírói testület, amely biztosítja, hogy a szerződő államok eleget tegyenek az egyezményből eredő kötelezettségeiknek. Az ET székhelye az Európa Palota Strasbourgban (Franciaország).

Az ET fő célkitűzései: az emberi jogok, a pluralista demokrácia és a jogállamiság védelme; az európai kulturális önazonosság és sokszínűség tudatosítása és fejlesztésének előmozdítása; javaslatok az európai társadalmak előtt álló problémák megoldására (kisebbségek hátrányos megkülönböztetése, idegengyűlölet, intolerancia, környezetvédelem, emberi klónozás, AIDS, kábítószeres, szervezett bűnözés stb.), és segítségnyújtás Európa demokratikus stabilitásának megvalósításához a politikai, törvényhozási és alkotmányos reformok végrehajtásának támogatása révén.

Bozóki Antal, 2004

MÁJUS 9. – EURÓPA-NAP

Annak emlékére tartják, hogy 1950. május 9-én Robert Schuman kezdeményezte a francia és a német szén- és acéltermelés egyesítését, és e célból közös intézményrendszer létrehozását. Maga az elképzelés Jean Monnet-től származott, aki a háborúk elkerülése végett egy egységes Európa létrehozását sürgette.

Egyesülő Európa

Európa – mint ahogy világunk egészében nézve is – a második világháború után (remélhetőleg) véglegesen az egyesülés és egységesülés elképzelése megvalósításának útjára lépett.

A második világháborús pusztítás után megvalósuló európai integráció összetett diplomáciai, gazdasági és politikai lépések sorozata által

fokozatosan bontakozott ki és vált elmélyült folyamattá. Nem kis szerep jutott ebben az „emberi tényezőnek”, vagyis az integrációt sürgető, és elindításában tevékenyen résztvevő politikusoknak, akik eltökélték, hogy – az örökös háborúk ellenében és a fájdalmas tapasztalatokat követően – felülemelkednek ősi megosztottságukon és egymással szorosabb egységre lépve egy közös jövő megteremtésére törekednek.

A nemzetközi krónikások szerint elsőként Sir Winston Churchill 1946. szeptember 19-én, a zürichi egyetemen mondott beszédében vetette fel az „egyfajta Európai Egyesült Államok” létrehozásának gondolatát. Alig három évvel később – 1949. január 27–28-án – már létre is jött az Európa Tanács, melynek központja Strasbourg lett, s amelyhez 2007-ig 47, vagyis csaknem valamennyi európai állam csatlakozott.

A mai értelemben vett integrációs folyamat elindítójának azonban mégis Robert Schuman (1886–1963) francia külügyminisztert tartják, aki az ugyancsak francia politikus, közgazdász Jean Monnet (1888–1979) által inspirált, 1950. május 9-én Párizsban tartott sajtótájékoztatóján javaslatot tett arra, hogy Franciaország és a Német Szövetségi Köztársaság egy olyan új szervezetben egyesítse szén- és acélforrásait, amelyhez a későbbiekben más európai államok is csatlakozhatnak.

A javaslat, közismert nevén a Schuman-nyilatkozat (Schuman declaration) hívta életre az Európai Közösséget. Francia- és Németországon kívül Belgium, Hollandia, Luxemburg és Olaszország válaszolt a felhívásra, és 1951 áprilisában aláírták az első Szén- és Acélközösséget létrehozó Párizsi Szerződést, amit az európai integráció első lépcsőjeként szoktak emlegetni.

Az Európai Gazdasági Közösséget – amely az Európai Közösség, a későbbi Európai Unió alapját képezi – és az Európai Atomenergia Közösséget (Euratom) megalapító szerződéseket az Európai Szén- és Acélközösség tagállamai 1957. március 25-én írtak alá, és 1958. január 1-jén léptek életbe. Az EGK-t létrehozó szerződés bevezető részében fogalmazódtak meg az európai integráció legfontosabb céljai (pl. az európai népek integrációja, az országok gazdasági és társadalmi előrehaladása, a foglalkoztatás növelése, a jólét emelése, a béke és a szabadság megőrzése).

Az EK állam- és kormányfői 1985-ben a milánói csúcson elhatározták, hogy az európai jelképek sorába emelik a Schuman-deklaráció nyilvánosságra hozatalának – mint az integráció kezdetének – napját, s minden évben május 9-én ünneplik az úgynevezett Európa-napot, az

Európai Unió (EU) politikai egységét szimbolizáló jelképet (ami egyébként egybeesik a faszizmus feletti 1945. május 9-i győzelem napjával).

Az Európai Közösség, illetve az EU tagállamainak száma – az integráció néha nehéz pillanatai és akadályai ellenére is – folyamatosan növekedett. Létrejöttekor hat országból állt, azóta huszonegy további állam csatlakozott hozzá az következő bővítési hullámokban:

ÉV	ORSZÁG
1957	Belgium, Franciaország, Hollandia, Luxemburg. (Nyugat-) Németország, Olaszország (alapító tagok)
1973	Dánia, Egyesült Királyság, Írország
1981	Görögország
1985	Grönland, mely 1979-ben önrendelkezést kapott Dániától, egy népszavazást követően kilépett
1986	Portugália, Spanyolország
1990	(Kelet-)Németország csatlakozik (Nyugat-) Németországhoz, így az EU részévé válik
1995	Ausztria, Finnország, Svédország
2004	Ciprus, Csehország, Észtország, Lengyelország, Lettország, Litvánia Magyarország, Málta, Szlovákia, Szlovénia
2007	Bulgária, Románia Hollandiához csatlakozott 3 kis karib-tengeri sziget, így is bővült az EU területe

Az EU tagállamainak száma mostanáig tehát 27-re, népessége pedig 492,8 millióra nőtt.

Az ugyancsak csatlakozni szándékozó Törökország 1999. december 11-én, Horvátország pedig 2004. június 18-án megkapta a tagjelölt státust.

Az európai integrációs folyamat – az időnkénti nehézségek és akadályok ellenére – feltartóztathatatlanul halad előre. Guy Verhofstadt belga miniszterelnök szerint most már „nem is kérdés, hogy az Európai Egyesült Államok létrejön-e – csak az, mikor és hogyan”.

A lisszaboni Jeromos-kolostorban 2007. december 13-án az Európai Unió 27 tagállamának állam- és kormányfői, illetve külügyminiszterei aláírták az EU reformszerződését.

A ceremónia közel hatéves kínkeserves intézményi vitának vetett véget, amelyben először megszületett, majd (a franciósági és hollandiai népszavazási kudarcok után) meghalt az EU vezetői által 2004.

június 18-án Brüsszelben elfogadott alkotmányos szerződés, hogy most a „reformszerződés” képében térjen vissza, szinte ugyanazzal a tartalommal.

A lisszaboni megállapodás egy válsaggal fenyegető, bizonytalan-sággal teli két és fél éves időszakot zár le, s most az EU annak szentelheti teljes figyelmét, hogy a 27 tagország állampolgárai számára jobb életet, nagyobb biztonságot, több szolidaritást teremtsen, és mindezt fenntarthatóvá tegye. A lisszaboni szerződés az uniós intézmények átláthatóbb, hatékonyabb, kiszámíthatóbb működését teszi lehetővé, folytatódhat az integráció mélyítése és bővítése. Václáv Klaus cseh államfő 2009. november 3-án aláírta a lisszaboni szerződés ratifikációs dokumentumát. Az Európai Unió 27 tagállama közül Csehország utolsóként hagyta jóvá a lisszaboni szerződést. Ezzel elhárult az utolsó akadály is a szerződés hatályba lépése előtt. A lisszaboni szerződés, mely (a 6. cikke értelmében) 2009. december 1-jén lépett hatályba, korszerű intézményrendszert és optimalizált munkamódszereket biztosít az unió számára annak érdekében, hogy Európa hatékonyan és eredményesen tudjon megbirkózni korunk kihívásaival. Rohamosan változó világunkban az európai polgárok az uniótól várják, hogy választ keressen a globalizáció, az éghajlatváltozás, a demográfiai helyzet, a biztonság és az energiaügy terén jelentkező kérdésekre. A lisszaboni szerződés még jobban kiteljesíti a demokráciát Európában, és képessé teszi az uniót arra, hogy a jelenleginél is jobban elősegítse az európai polgárok érdekeinek érvényesülését.

A balkáni országok is az EU lehetséges tagjelöltjei, de a hivatalos tagjelölt státusz megszerzése a stabilizációs és társulási megállapodás megvalósításának sikerességétől függ.

Az 1990-es években kitört délszláv háborúk miatt a volt Jugoszláv Szövetségi Köztársaság és az EU diplomáciai kapcsolatai csak 2001. május 31-én újultak meg. Szerbia Köztársaság Népképviselőháza – habár időközben kisebb-nagyobb intenzitással már folytak az EU-csatlakozási konzultációk – csak 2004. október 13-án fogadta el a határozatot az Európai Unióhoz való csatlakozásról.

A határozat „megerősíti Szerbia Köztársaság mint Szerbia és Montenegró államközössége tagjának az Európai Unió teljes jogú tagjává való gyorsított felvételét és a Békepartnerséghez való csatlakozást mint stratégiai és nemzeti célt, amelynek Szerbia Köztársaság Népképviselőháza a további munka során teljes és állandó támogatást nyújt”.

Az EU számos alkalommal hangoztatott hivatalos álláspontja szerint „Szerbiának is esélye van az EU-csatlakozásra, amennyiben Belgrád

teljesíti az EU által szabott különböző feltételeket, közöttük azt, hogy hogyan működjön együtt a délszláv háborús bűnököt kivizsgáló hágai Nemzetközi Törvényszékkel”. Ennek bekövetkezését azonban szinte lehetetlen előrelátni. A nemzeti fejlesztési stratégia szerint 2013 az az év, „amikor Szerbia gazdaságilag készen állhat majd az EU-s csatlakozásra”, ha erre a politikai feltételek is megteremtődnek addig.

Bozóki Antal, 2007

MÁJUS 10. – A MADARAK ÉS A FÁK NAPJA

Az 1800-as évek végétől szemlátomást pusztult erdő, mező. 1902. március 19-én Párizsban az európai államok egyezményt kötöttek a mezőgazdaságban hasznos madarak védelme érdekében. Az egyezmény aláírói között volt Magyarország is. Ugyanebben az évben Chernel István ornitológus először szervezte meg az országban a madarak és a fák napját, amelynek megünneplését az 1906. évi I. törvénycikk írta elő.

Hivatalos bevezetésére Apponyi Albert vallás- és közoktatásügyi miniszter körrendeletet adott ki, amely szerint e napon eper- vagy más gyümölcsfákat kellett ültetni, illetve öntözni, és meg kellett emlékezni a hasznos madarokról. Az állatvédő egyesület és a Magyar Ornitológiai Központ – Herman Ottó irányításával – jelentősen támogatta ezt a nemes mozgalmat. Századunk első felében minden májusban sor is került erre a programra. A második világháború után sokat vesztett népszerűségéből. A környezetvédelmi és területfejlesztési miniszter 1994. áprilisi rendeletében kijelölte a madarak és fák napjának időpontját. Ez évtől kezdődően országosan május 10-én ünneplik e jeles napot.

A fa állandó áradó növekedése, mélységekből való ömlése zavartalan, mert a táplálékkal egybenött. Ételével szakadatlan érintkezésben van. Növése szünet nélküli. A táplálék a föld. A fa a földet szívja, mindig mélyebbre és mélyebbre nyúl bele. De a fa nem parazita. Nem öli a földet, hanem alkalmat ad neki arra, hogy magát elajándékozza. A kötés kölcsönös, a gyökér befúródik a földbe, hogy kaphasson, a föld magába húzza a gyökeret, hogy adhasson. Az, hogy valami van, még nem jelent semmit, minden, ami van, csak az adásban, az elajándékozásban nyer jelentőséget. Ez minden viszony alapja, s ebben a viszonyban az, aki ad, mélyebbről van kötve, mint az, aki kap, mert nem a szükséglet köti, hanem a bőség. Az igazi kényszer sohasem a hiányok betöltése, hanem a fölösleg elajándékozása. Aki

ad, az elfogadóra jobban rá van szorulva, mint aki elfogad, az adakozóra. Hálája is mélyebb, büszkesége is, diadala is. Ebben az az adás előkelősége, az adás csendes előkelősége, ami a földé.

A fa lényének élő és megnyugtató volta, a földdel való megszakíthatatlan együttélése és ebből következik a másik, még lényegesebb, a fa kétneműsége.

A fában a nemeknek nincsen lehetősége, hogy egymástól független életet éljenek, nincs lehetősége, hogy ne adhassák magukat oda és ne adhassák magukat teljesen, mert nem merülhet fel az, hogy a kizárólagos egyesülés íze e nemegyesülésre való tekintettel legyen feltétlen és maradéktalan. Az egyesülés nyugodt belemerülés, a másik lénybe való elmerülés, beleszívódás és elmerülés, ahogy a folyók egymásba ömlenek és elkeverednek. A lény egzisztenciája kötve van a másik lényhez, ahogy Jaspers mondja. A közlésben jut kifejeződéshez, hogy a lény nem tud önmaga lenni, ha a másik nem tud önmaga lenni. Az ember csak akkor lehet teljes, ha az, akivel együtt van, teljes. Olyan emberrel, aki nem tudja vagy nem akarja önmaga teljességét, az ember nem tudhatja vagy nem akarhatja önmaga teljességét. Ezért rettenetesen áldatlan olyan másik féllal való együttlét, aki nem saját maga. Megakadályozza az embert abban, hogy saját maga lehessen. És ez az egzisztenciális főtörvény sehol sem olyan mélyről kötelező, mint a nemek között. A nemek viszonyában csak az a tökéletesen megnyugtató, ha az ember találkozik szembejövő önmagával, elindul egy rejtett világ felé, és a feleúton megtalálja önmagát, mint aki közeledőben van onnan, találkozik és egyesül vele. Az ember csak önmagával egyesül teljesen szabadon, csak önmagának szolgáltatja ki magát teljesen, mert csak önmagától nem fél. Csak annak adja magát az ember teljesen, akitől nem fél, ezért annak, aki onnan túlról jön, az embernek magának kell lennie. Minden egyéb odaadás részleges. Minden egyes egyesülés alkalmával marad a lényben belül egy rejtett őrség, felfegyverezve kirohanásra és ölelésre készen, tudja, hogy nem szolgáltatathatja ki magát maradéktalanul. Van benne félelem, gyengeség, óvatosság, elővigyázat, tartózkodás, gát, fal, merevség, távolság, szakadék. És ahol félelem, ott gyengeség, ott erődök és falak épülnek titkon, megkeményedik a sejt, ott elkezd minden üvegesedni és törni, ott van az erő:

*a szilárd és az erős a halálé,
a puha és a gyenge az életé,*

ahogy Lao-ce mondja:

*a gyenge legyőzi az erőset,
a lány legyőzi a keményet,
mindenki tudja a földön,
de senki se mer e szerint tenni,*

– csak a fa. A nemek megpuhulnak benne és meglágyulnak, örökké gyengék maradnak, gyengék, tele élettel, mint a rügy és a csecsemő, oly gyengék, frissek, üdék, puhák, örökké egymás levében főnek, egymásba izzadják nemük illatát, ők tudják, hogy nem az győz, aki kemény marad, hanem, aki meglágyul és enged és befogad és felad és feloldja önmagát, tudja, hogy az önfeladás nem a gyengeség, hanem az erő jele. Tudja, milyen rettentő örület azt hinni, az a helyzet ura, aki kevésbé szeret, aki inkább megtartja eszét, aki hidegebb marad, aki távolabb tartja magát – ez a tévedés, amin minden sors összetörik: a győzelem azé, aki inkább szeret, aki elveszti erejét, aki jobban áthevül, aki közelebb van, aki fel tud olvadni, aki meg tud semmisülni. A gyermek annak a nemét kapja, aki mélyebben adta fel önmagát az ölelés pillanatában, ez rajta a bélyeg. Ha az asszony tudott gyengébb és lágyabb lenni, a gyermek leány lesz, ha a férfi, fiú lesz, a gyermek neme az egyesülésben való megsemmisült odaadástól függ, annak a nemét kapja, aki gyengébb volt, mert az volt az erősebb. Mindig az győz, aki fel tudja adni énjét.

A fa nem tudja ezt. Csak az tud, aki nem tud. Ez a fa egzisztenciája. Ez a fa személyisége. Ez benne a mindenekfölött megnyugtató. Minden élőlény közül az, akinek életterve az ölelésben való feladásra épül fel. Aki a földdel, az étellel ölelkezik, s akiben a két nem állandó ölelésben tartja egymást s egymásba olvadja mézét. Ez a fa mélyen erotikus volta – ezért benne a csábítás, ezért a nyugalom, ezért a gyengeség, ezért az erő, ezért a csendes, puha tenyészet, az áradó élet – two ways and one will, két út és egy akarat.

Hamvas Béla: *Fák* (részletek)

MÁJUS 17. – TÁVKÖZLÉSI VILÁGNAP ÉS AZ INFORMÁCIÓS TÁRSADALOM VILÁGNAPJA

Május 17., amely korábban a távközlés világnapja volt a Nemzetközi Távközlési Egyesület kezdeményezésére, az Egyesült Nemzetek Szervezetének (ENSZ) 2006. március 27-i 60/252-es számú rezolúciója értelmében az információs társadalom világnapja.

E világnapot 1968 óta tartják annak emlékére, hogy 1865. május 17-én írták alá Párizsban húsz ország képviselői a Nemzetközi Távközlési Unió (International Telegraph Union, ITU) megalapító okmányt. A szervezet fő célja a távközlés fejlődésének elősegítése, a (távíró)hálózatok együttműködési képességének biztosítása volt. 1932 óta az ITU rövidítés a Nemzetközi Távközlési Uniót (International Telecommunication Union), mai nevén Nemzetközi Távközlési Egyesületet jelöli. Az egyesület 1947 óta az ENSZ szakosított szervezete, s közel 200 tagországa között van Magyarország is.

Az ITU ma is a telekommunikáció (infokommunikáció) egységesítési problémáinak megoldását igyekszik elősegíteni, például a harmadik generációs mobiltelefon-rendszerek, az internetes domain-nevek rendszere, a műholdas kommunikáció, a digitális műsorszórás koordinálása terén. Az ITU-tagországok a 2007. évi világnap központi témájának ezt választották: A fiatalokon múlik az információs társadalom kiépítése.

Az információs társadalom fejlettsége nagymértékben meghatározza az adott ország versenyképességét. Napjainkban rohamtempóban terjednek a fejlett távközlési technika eszközei. A világméretű számítógépes hálózat, az internet, amely a különböző rendszerű számítógépek között egységes hálózati nyelv segítségével teremt kommunikációt, mindenki számára könnyen elérhetővé teszi az információkat.

Az internethasználók száma nemzetközi átlagban évente mintegy 10 százalékkal nő: 2005 végén körülbelül egymilliárd, 2006 végén már 1,1-1,2 milliárd ember használta valamilyen rendszerességgel a világhálót. A legtöbb rendszeres internetező – a lakosság mintegy kétharmada – Észak-Amerikában él, Magyarország „eminens sereghajtó”, azaz a lakosság csupán egyharmada internetezik, de majdnem mindenki széles sávú kapcsolat keresztül. (A széles sáv terjedése azért kulcsfontosságú, mert a világháló adta lehetőségeket csak gyors adatátvitel esetén lehet kihasználni.) Bár az Európai Unió felmérése szerint az utóbbi egy évben Magyarország lépett előre a legnagyobbat az e-közigazgatás területén (a 23. helyről a 14.-re), a hazai lakosság

60-70 százaléka gyakorlatilag digitálisan írástudatlan, azaz nem él az informatika nyújtotta előnyökkel.

2006-ban a mobilkommunikáció rekordot döntött: a világban egy év alatt 532 millió új előfizetést jegyeztek. Napjainkban 2,7 milliárd mobiltelefon-előfizető van a világon, globális szinten 41,4 százalékos, Európában 84 százalék körüli a mobilpenetráció. Míg Nyugat-Európában már 2006 közepén átlépte a mutató a 100 százalékot, Kelet-Európában ez a szám 2006 közepén 78 százalék volt. A tavaly eladott 1,02 milliárd készüléknek már több mint felét a fejlődő országokban értékesítették, s 2006 végén a Föld népességének 80 százaléka már mobilhálózatokkal lefedett területeken élt. A GfK piackutató regionális vizsgálata szerint a 75 százalékot kitevő közép-kelet-európai átlaghoz képest Magyarországon a lakosság 79 százaléka rendelkezik mobiltelefon-készülékkel, s 5 százalék azoknak az aránya, akik egynél több készüléket használnak.

Bacsonyi László, 2007

MÁJUS 31. – NEMDOHÁNYZÓ (DOHÁNYZÁSMENTES) VILÁGNAP

Az Egyesült Nemzetek Szervezetének Egészségügyi Világszervezete (WHO) már 1987-ben meghirdette a dohányzásmentes világnapot (World No Tobacco Day). A szervezet közgyűlése 1988. április 7-ét dohányfüstmentes világnappá (world no-smoking day) nyilvánította, majd még ugyanebben az évben elfogadott határozatával május 31-ét (a WHA42.19-es számú rezolúcióval) nemdohányzó világnappá nyilvánította.

A WHO 2003. évi közgyűlésén a(z akkori)192 tagállam egyhangúlag elfogadta a Dohányellenes Keretegyezményt (FCTC), s ezzel történelmi lépést tett a dohánymentes világ megvalósításához vezető úton.

Globális stratégiával az eredményig

Az FCTC-t az a felismerés hívta életre, hogy ha a világ népessége meg akarja védeni önmagát a dohány pusztító hatásaitól, ha meg akarunk előzni évi 5 millió halálesetet, a dohányipar világméretű, globális fenyegetésével szemben csak globális, egyeztetett stratégiával lehet eredményt elérni. Az FCTC-vel a dohányzás visszaszorításának ügye kilépett az egészség kérdésre korlátozott körből a gazdaság területére. Nem lehet ugyanis hatásosan megvédeni az emberek egészségét a

dohány ártalmaitól, nem tudjuk biztosítani az emberek jogát a tiszta levegőhöz, ha nem teszünk megfelelő lépéseket a dohánytermékek ára, a dohányárak adója, a dohánycsempészés, a dohányreklám és -promóció és az egyéb, gazdaságot érintő területeken.

Dohány és szegénység

A magasabb jövedelmű, iparilag fejlett országokban a dohánytermékek fogyasztása az elmúlt évtizedekben számottevően csökkent. A dohányipar, hogy pótolja az emiatt, valamint a dohányzás okozta halálozás következtében kieső fogyasztókat, új piacokat keres Közép- és Kelet-Európában, továbbá a harmadik világ országaiban. A közepes és alacsony jövedelmű országokban jelentősen nőtt a dohányfogyasztás – itt adják el az évi 5,7 billió cigaretta 60 százalékát. A fejlődő országokban főként a férfiak között emelkedik folyamatosan a dohányosok száma. A közepes jövedelmű országokban megkezdődött a felnőtt férfiak között a dohányzás visszaszorulása, de ezeken a területeken egyre több nő és fiatal dohányzik. A másik közös jellegzetességük a közepes jövedelmű országoknak, hogy összefüggés van az iskolázottság, a jövedelmi viszonyok és a dohányzási szokások között: az alacsonyabb iskolázottságú, alacsonyabb jövedelmű emberek közül többen dohányoznak. Ezek az emberek sokszor jövedelmük tetemes részét költik cigarettára, pedig korlátozott anyagi lehetőségeik miatt ez a pénz az élelemre, gyermekeik iskolázására, egészséges ruházódására, lakáskörülményeik javítására fordítható összegből hiányzik. Közismert tapasztalat, hogy betegség és szegénység kéz a kézben jár. A cigarettára költött pénz miatt tovább romlik a dohányzás miatt amúgy is veszélyeztetett emberek egészségi állapota.

Dohány és gazdaság

A dohányipar a cigaretta adóemelésé, áremelésé ellen tiltakozva egyrészt a kis keresetű emberek védelmezőjeként állítja be önmagát, másrészt azal ijesztget, hogy a fogyasztás csökkenése miatt kevesebb lesz az állam adóbevétele. A tények ennek éppen az ellenkezőjét bizonyítják: 10%-os áremelés a fogyasztást csupán 3-8%-kal csökkenti, tehát az adóbevétel az áremelés ellenére emelkedik. Ezt a többletbevételt munkahelyteremtésre, felnőttoktatásra, lakásprogramokra fordíthatja az állam – tehát a cigarettaár emelése közvetve csökkentheti a szegénységet, javíthatja a rossz anyagi helyzetben lévő emberek életkörülményeit.

A *Hagyd abba és nyersz!* dohányzásról való leszokást segítő program 1994-ben indult Finnországból. Azóta minden földrészről egyre több és több ország csatlakozik a kétévente megrendezésre kerülő nemzetközi programhoz. A program lényege, hogy a dohányzást abbahagyni szándékozó személyeknek egy játékos lehetőséget adjunk a leszokásra.

Dohányzási statisztika

Németország „előkelő” helyen áll a dohányzással foglalkozó statisztikai rangsorokban, lakosságának közel negyede, 18-20 millió ember füstöl rendszeresen. Sok a fiatal dohányzó is: a 13–15 évesek több mint 10 százaléka, a 20 évnél fiatalabbak 15 százaléka a szenvedély rabja.

Évente 10-11 millióan halhatnak meg 2030-ig a dohányzás okozta betegségek miatt – állítja a 2004-ben közzétett felmérésében a WHO. Ez a legnagyobb ilyen jellegű felmérés. Ehhez hasonló felmérés eddig nem készült: a világ 150 országában egymillió kamaszt faggattak arról, hogyan is viszonyul a dohányzáshoz. Mint kiderült, a lányok hajlamosabbak rászokni a cigarettázásra, mint anyáik annak idején. Egyetlen példa erre: Afrikában ugrásszerűen megnőtt a nők száma a dohányzók körében. Míg korábban hét az egyhez volt az arány a füstimádó férfiak és nők között, jelenleg már 2,2 : 1 az arány. Éppen a nők arányának növekedése az, ami a korábbihoz képest új következtetés levonására ad okot.

Megfigyelhető, hogy amíg Nyugat-Európában csökkent, addig Kelet-Európában nőtt a dohányosok száma. Emellett az alacsonyabb jövedelműek között háromszor annyi a dohányos, és háromszor akora az esélyük is az ezzel kapcsolatos betegségekre, mint a magasabb jövedelműeknek. A fiatalságnál ugyanakkor eltűntek a nemenkénti és országonkénti különbségek a dohányzás tekintetében. Öt országban (Finnország, Izland, Olaszország, Szlovénia, Svédország) pedig 25 százalék alá esett a tizenöt évesnél idősebb dohányosok aránya a teljes lakosságon belül.

Számítások szerint a világon évente három és fél millió ember hal meg a dohányzás következtében, hazánkban ez a szám harminc-harmincötezerre tehető. A Gallup-intézet felmérése szerint a magyarok megfelelően tájékozottak a dohányzás kockázatairól, ennek ellenére nem csökken a dohányzók száma: évek óta az ország egyharmada cigarettázik. Szomorú tény, hogy a dohányosok között egyre több a nő és a fiatal.

Mérföldkövek a dohányzás történetében

1492. október 15. Kolumbusz Kristóf először találkozik dohányzó indiánokkal;
- 1531–1600 az első dohányültetvények Amerikában;
- 1556–1565 a dohány elterjed Franciaországban, Angliában és az Ibériai-félszigeten;
- 1560-as évek Jean Nicot, Franciaország portugáliai nagykövete leírja a dohány orvoslásban alkalmazható tulajdonságait, és tubákkal gyógyítja Medici Katalin migrénjét;
- 1586 Németországban megjelenik az első munka, ami óvatosságra int a dohány használatával kapcsolatban;
- 1604 I. Jakab angol király szerint „a dohányzás undorító a szemnek, förtelmes az orrnak, ártalmas az agynak és veszedelmes a tüdőnek”;
- 1614 a sevillai koldusok „feltalálják” a cigarettát;
- 1665 a nagy pestisjárvány idején a dohányzást védő hatásúnak gondolják;
- 1700-as évek az európai arisztokrácia tubákol;
- 1753 Carol Linné svéd botanikus a dohányt a nicotiana fajba sorolja, és két fajtáját – a *Nicotiana tabacumot* és a *Nicotiana rusticát* – írja le;
- 1800-as évek Amerikában elterjed a dohány rágása;
- 1826–1830 négy év alatt a tízezerszeresére nő az angol szivarimport;
- 1828 Ludwig Reimann és Wilhelm Posselt a nikotin farmakológiájáról írnak disszertációjukat, és arra a következtetésre jutnak, hogy az „veszedelmes méreg”;
- 1830-as évek az első dohányzásellenes mozgalmak az Egyesült Államokban;
- 1868 az angol parlament a Királyi Vasúttársaságot nemdohányzó kocsik forgalomba állítására kötelezi;
- 1881 bejegyzik a szabadalmat az első cigarettagyártó gépre;
- 1900-as évek világszerte elterjed a cigaretta;

- 1950-es évek egyértelművé válik a tüdőrák és a dohányzás közötti kapcsolat;
- 1963 cigarettaeladási csúcs az Egyesült Államokban;
- 1964 az amerikai tiszti főorvos kijelenti: „a dohányzás káros az egészségre”;
- 1971 az Egyesült Államokban betiltják a televíziós cigarettareklámokat;
- 1980-as évek átmeneti csökkenés után változatlanul magas a dohányzó fiatalok száma;
- 1990-es évek az Amerikából kiszoruló dohánygyárak a közép-kelet-európai országokat veszik célba;
- 1997 Amerikában először indítanak pereket a nagy dohánygyárak ellen cigaretta okozta egészségkárosodás miatt.

